

ють на формування туристських потоків, а саме геополітичні, демографічні, соціально-культурні, загальносвітові процеси тощо.

Для практичної роботи студентам можна запропонувати визначити, які нові види туризму виникли в ХХ ст., а також туристичні організації, які є найвпливовішими в наш час, інші світові організації, що мають вплив на туризм сьогодні.

Розгляд останньої теми “Розвиток туризму в Україні” треба розпочати з аналізу ролі українців у дослідженні земної кулі, починаючи з давнини. Розвиток туризму в сучасному розумінні в Україні розпочався наприкінці ХІХ ст. коли Україна входила до складу Російської та Австро-Угорської імперій. Розпочати можна з розвитку готельної й ресторанної справи, створення перших курортів і перших туристських організацій. Оскільки після революції 1917 р. й громадянської війни Східна й Центральна Україна увійшла до складу СРСР, то варто розглянути туризм у СРСР в цілому, і в Україні зокрема. Також не слід забувати, що до Великої Вітчизняної війни західні території входили до складу різних держав, тому діяльність туристських організацій та гуртків цієї частини України доцільно розглядати окремо. Починаючи з 1945 р. розвиток туризму в Україні невід’ємний від розвитку туризму в СРСР.

Говорячи про сучасний стан розвитку туризму в Україні, треба розглянути правову базу туризму, стан готельної та ресторанної справи, перспективи розвитку туризму в нашій країні.

Як самостійну роботу студентам можна запропонувати написати твір на тему: “Якби я був Президентом України, що б я зробив для розвитку туризму в країні”; охарактеризувати сучасний стан різних видів туризму: соціального, молодіжного, дитячого, спортивно-оздоровчого, сільського, екскурсійного тощо.

Висновки. Курс “Історія розвитку світового туризму” вивчає різні типи культур з метою виявити характерні для них моделі “людини, яка подорожує”; визначення впливів матеріальної й побутової культури на розвиток систем гостинності; розкриття основних етапів, тенденцій і культурно-національних особливостей розвитку туризму. Ця дисципліна має не тільки академічний інтерес, а й прикладне значення, адже в сучасних умовах міжнародного та національного туризму, які динамічно розвиваються, знання історії подорожей і культурно-історичних традицій гостинності дає змогу ефективніше вести туристсько-гостинний бізнес з урахуванням ціннісних орієнтацій споживачів, які становлять різні соціальні групи й культури.

Література

1. Воронкова Л.П. История туризма и гостеприимства : учеб. пособ. / Л.П. Воронкова. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 304 с.
2. Соколова М.В. История туризма : учеб. пособ. / М.В. Соколова. – М. : Мастерство, 2002. – 352 с.
3. Федорченко В.К. История туризма в Украине / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова. – К. : Вища школа, 2002. – 195 с.

ДЕЙНИЧЕНКО Г.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО КОМПОНЕНТА ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ ДО ТЕХНІЧНОГО КОНСТРУЮВАННЯ

Проблема пошуку шляхів підвищення ефективності навчального процесу з метою підготовки кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, змушує вищі педагогічні навчальні заклади переглядати зміст, методи, форми навчання

й розробляти ефективні технології забезпечення готовності до професійної діяльності. Ця стаття підготовлена в руслі окресленої проблеми, оскільки передбачає висвітлення окремих шляхів реалізації науково-технологічного забезпечення підготовки студентів природничо-математичних спеціальностей до технічного конструювання в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя, що вимагає впровадження інноваційних форм і методів навчання.

Проведений аналіз основних досліджень та публікацій [2; 3; 4; 5; 6; 9; 10] дає підстави розглядати забезпечення формування готовності майбутнього вчителя до технічного конструювання як взаємопов'язані заходи і процедури, що зумовлюють цілісність процесу формування всіх її структурних компонентів: мотиваційно-ціннісного, змістового та професійно-особистісного.

Метою статті є виявлення й обґрунтування шляхів формування особистісних якостей майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей, значущих для технічного конструювання.

Забезпечення професійно-особистісного компонента готовності до технічного конструювання передбачало формування значущих особистісних якостей, що сприяють ефективності здійснення техніко-конструкторської діяльності: творчість, активність, вольові якості та рефлексивні вміння (самоконтроль, самооцінка).

Формування професійно-особистісних якостей у проведеному дослідженні [2] забезпечувалось через сам процес навчання технічного конструювання, його організацію, методи, форми, оскільки в навчальній праці формуються навчальні навички встановлення мети, вибору засобів її досягнення, що сприяє розвитку самостійності, наполегливості в праці, почуття відповідальності тощо.

У процесі пошуку шляхів забезпечення ефективності формування професійно-особистісних якостей студентів ми виходили з таких теоретичних положень:

– по-перше, у дидактиці встановлено, що ефективність навчання зумовлена вибором форм навчання, який враховує завдання, зміст і методи: якщо навчальний матеріал потребує проведення лабораторно-практичних занять або навчальне заняття проводиться у формі практикуму, за таких умов превалюють групові форми організації навчальної діяльності (Ю. Бабанський, В. Лозова, І. Чередов та інші науковці);

– по-друге, серед усіх форм навчальної діяльності у вищій школі групові за своїм змістом і структурою найближчі до майбутньої професійної діяльності студентів педагогічного ВНЗ, що надає цим формам професійного значення як фактору формування та розвитку професійних якостей особистості [8];

– по-третє, в організації групової діяльності студентів, яка розглядалась нами як засіб оптимізації навчального процесу, що сприятиме підвищенню рівня готовності до технічного конструювання кожного студента, ми виходили з того, що в численних дослідженнях учених (Ю. Бабанський, В. Загвязинський, В. Лозова, Р. Немов, О. Рогова, Н. Савельєва, І. Чередов, О. Ярошенко, В. Якунін та ін.) доведено позитивний виховний вплив групових форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів (учнів) на формування якостей особистості, значущих у навчальній діяльності, зокрема технічного конструювання [7; 10]:

– під час групової роботи активізується діяльність усіх без винятку її виконавців, оскільки однією з найважливіших характеристик особистості в групі є те, що вона звертається до своєї групи як до джерела орієнтації в навколишній дійсності;

– активізація пізнавальної діяльності студентів (учнів) сприяє підвищенню успішності та результативності навчання, що впливає на зростання обсягу виконаної роботи, тобто на її інтенсивність; відчуття й усвідомлення цього вселяє віру у власні сили, навчальні можливості, унаслідок чого підвищується впевненість у собі, працездатність, наполегливість у досягненні кінцевої мети;

– задоволення потреби в спілкуванні сприяє формуванню загального позитивного ставлення до навчання, що значною мірою підвищує пізнавальний інтерес, викликає необхідність самостійної творчої роботи, впливає на розвиток пізнавальної активності;

– за умов організації навчання на груповій основі, тобто саме тоді, коли особистість стає організатором навчального процесу й приймає відповідальність за результати спільної справи, формуються організаторські здібності, діловитість, підприємливість, тобто соціальні якості, пов'язані з відносинами людей: уміння тактовно домовлятися про спільні справи, розподіляти між собою обов'язки, дослухатися до думки інших, будувати власну поведінку відповідно до їхньої позиції; формується почуття обов'язку в поділі праці та взаємоконтролі, терплячість, витримка тощо;

– відбувається становлення множинних ставлень особистості до себе й навколишнього оточення засобами спілкування: набуття досвіду усвідомленої поведінки, розвиваються та формуються такі якості особистості, як емоційне співчуття, емпатія, що сприяє покращенню психологічного клімату, утворює комфортне середовище, збільшуючи можливості розвитку кожного члена навчальної групи;

– спілкування та спільна діяльність надає можливість кожному учаснику навчання брати участь в обговоренні проблеми тією мірою, наскільки йому дає змогу власний розвиток, виступаючи в ролі лідера, опонента, слухача, що сприяє формуванню адекватної самооцінки, розвитку навичок самоконтролю, спонукає до рефлексії, кращому усвідомленню методів, які привели до результату, систематизації, узагальненню способів діяльності, тобто надає можливості для цілісного розвитку особистості.

Все це вказує на доцільність застосування групових форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі підготовки до технічного конструювання.

Отже, групова робота (як спосіб організації навчальної діяльності, за якого певній групі студентів пропонується єдине завдання для спільного розв'язання) дає можливість ефективно розв'язувати проблеми формування особистості студента як суб'єкта навчально-виховного процесу.

Ми погоджуємося з дослідницею Н. Савельєвою [8], яка групову форму навчальної діяльності студентів розуміє як таку, що передбачає поділ академічної групи на мікрогрупи з 2–5 осіб (частіше по 4 особи) і характеризується безпосередньою взаємодією та спільною узгодженою діяльністю студентів у мікрогрупах.

Організація навчальної діяльності у груповій формі надає викладачу можливість індивідуалізації навчання, враховуючи в розподілі на групи індивідуальні особливості та диференційовані запити студентів, регулюючи міру допомоги навчальним групам у виконанні завдань.

За характером навчально-пізнавальної діяльності завдання для групової роботи мають бути спрямовані на: аналіз та порівняння (пошукова діяльність); конструювання (репродуктивно-перетворювальна діяльність); вправлення (ре-

продуктивна діяльність). Як відомо, для групової роботи найбільш оптимальним є навчальний матеріал, що містить проблемну ситуацію, можливість розподілу праці в середині групи, дає змогу підбити загальні підсумки [1].

Виходячи з мети, завдань і специфіки процесу підготовки до технічного конструювання в проведеному дослідженні [2], обрано постійний протягом півріччя варіант мікрогруп студентів у кількості 3–5 осіб. Організація навчальної групової роботи на заняттях з технічного конструювання здійснювалась за такими напрямками: робота гетерогенних груп з лідером, робота гомогенних груп без лідера, парна робота.

На етапі розробки навчально-конструкторського проекту організовувалась робота “творчих” гетерогенних мікрогруп, до складу яких входили студенти з різним рівнем готовності до технічного конструювання.

Комплектацію гетерогенних мікрогруп ми здійснювали таким способом: академічна група поділялась викладачем на мікрогрупи по 3–5 осіб з урахуванням рівнів готовності студентів до технічного конструювання та бажання студентів працювати в складі однієї мікрогрупи. Консультант (лідер) навчальної мікрогрупи виявлявся в процесі роботи. Студенти працювали над єдиними й диференційованими завданнями, що передбачало здійснення таких дій [4]:

- виявлення власних цілей, виділення способів їх досягнення, прийняття рішення, складання програми діяльності (проектувальна діяльність);
- реалізація програми колективної діяльності, відпрацювання колективної, індивідуальної позиції, контроль і корекція робочого процесу (виконавча діяльність);
- загальне обговорення, захист позиції кожною групою (наукове аргументування позиції, її відстоювання або зміна);
- аналіз пізнавальної й комунікативної діяльності кожного, групи та колективу в цілому, на основі чого встановлюється відповідність між цілями, змістом, методами, засобами діяльності і її результатом, що передбачає усвідомлення цінності діяльності кожним учасником мікрогрупи, визначення свого місця в системі відносин, усвідомлення способів взаємодії із середовищем (організація рефлексії).

На лабораторно-практичних заняттях студенти експериментальних груп, виконуючи диференційовані завдання, працювали в складі гомогенних за рівнем готовності до технічного конструювання груп, оскільки в практиці роботи середньої й вищої шкіл доведено їх найбільш продуктивну працю: маючи рівні можливості в групі, працюючи в одному темпі, студенти (учні) більш ефективно засвоюють навчальний матеріал, працюючи з повною віддачею сил (І. Чередов, О. Ярошенко, Н. Савельєва та ін.).

Взаємодія студентів у гомогенних мікрогрупах здійснювалась на основі співробітництва в процесі спільного розв’язання пізнавального завдання, що передбачало колективне обговорення з метою вироблення загальної стратегії пошуку шляхів вирішення проблеми та правильної оцінки інформації для вироблення варіанта розв’язання навчального завдання, зіставлення різних способів розв’язання завдання, виявлення найбільш раціонального; потім студенти працювали індивідуально з подальшим обговоренням й аналізом результатів виконаного завдання. Звіт про виконану роботу робив студент, обраний членами навчальної мікрогрупи.

Викладач працював окремо з групою “слабких” студентів з метою забезпечення сприятливих умов для їхньої продуктивної співпраці, постійно консу-

льтуючи, надаючи допомогу (організація роботи з ліквідації нетривалих прогалин, надання алгоритмічних приписів виконання завдань, полегшення умов їх виконання тощо), оскільки практика свідчить про те, що самостійно такі групи успішно працювати не можуть (І. Чередов, В. Якунін та ін.).

Залежно від цілей певного етапу навчання, до організації роботи зі “слабкими” студентами в експериментальних групах залучалися консультанти (помічники викладача) – студенти, зацікавлені технічним конструюванням, які мали міцні знання та виявляли бажання допомогти одногрупникам. Забезпечення ефективної роботи консультантів передбачало проведення попередньої роз’яснювальної роботи з ними щодо виконання завдання, координації дій консультантів зі студентами мікрогруп, стимулювання позитивної мотивації з метою надання допомоги одногрупникам.

Можливість звернутися по допомогу до консультанта, з’ясувати незрозумілі питання складала передумови для запобігання неуспішності, сприяла кращому усвідомленню завдання, шляхів його розв’язання, формуванню адекватної самооцінки (що важко дається, не виходить, чому саме), що вимагало тактовності, витримки в процесі спілкування з одногрупниками, адекватного сприйняття їхньої оцінки.

Як свідчать результати експериментальної роботи, можливість отримання допомоги в навчанні технічного конструювання в умовах продуктивного спілкування в навчальній мікрогрупі, спостереження за роботою одногрупників, знаходження “зразків для наслідування”, обговорення шляхів і методів розв’язання проблеми, виконання колективних обов’язків – все це стимулювало активність “слабких” студентів, надавало впевненості у власних силах, сприяло виникненню бажання переборювати труднощі, формуванню позитивного ставлення до технічного конструювання і, як наслідок, підвищенню інтересу до технічного конструювання.

При цьому консультант, працюючи безпосередньо під керівництвом викладача, не тільки підвищував свій інтелектуальний рівень, виступаючи в ролі “збагачувача” знань, а й розвивав індивідуальність, виявляючи:

- наполегливість, організованість у раціональному плануванні роботи групи;
- ініціативність, оригінальність, раціоналізацію та винахідливість у розв’язанні навчальних завдань з технічного конструювання;
- самостійність, рішучість, принциповість в аналізі й оцінці виконаного групою завдання, відзначаючи переваги та недоліки, виявляючи причини їх виникнення;
- турботу про одногрупників, відповідальність за результати їхньої роботи, навчальні успіхи, що позитивно позначалось на згуртованості навчального колективу, його працездатності та цілеспрямованості.

Групова робота, організовувана на заняттях з технічного конструювання, як окремий випадок, включала парну роботу студентів на етапі закріплення, удосконалення знань, умінь і навичок, що передбачало повторне осмислення та неодноразове відтворення засвоєного.

Організація парної роботи передбачала взаємодію студентів з різними та однаковими навчальними можливостями до технічного конструювання.

1. Взаємодія студентів у парах з однаковим рівнем готовності до технічного конструювання передбачала їхнє співробітництво на етапі обговорення та оцінювання індивідуальної діяльності кожного, їхнє взаємне збагачення (взає-

мообмін інформацією, допомогою, підтримкою, визнанням). Організація такої взаємодії здійснювалась у процесі:

– перевірки засвоєння знань з теоретичного матеріалу, що вимагало підбору кожним студентом серії запитань з ключових положень теми та оцінювання, взаємодоповнення відповідей у процесі обговорення в парі;

– взаємоаналізу виконаних домашніх вправ, самостійних, контрольних робіт, їх взаємоперевірки, взаєморецензування й оцінювання, що потребувало подолання труднощів у здійсненні аналізу навчального матеріалу, виявлення зосередженості, самостійності, принциповості та об'єктивності в оцінюванні якості виконаних завдань, умінь аргументувати й обґрунтовувати оцінку тощо.

2. Взаємодія студентів у парах з різним рівнем готовності до технічного конструювання мала такий самий характер, як і в гетерогенних мікрогрупах з консультантом (лідером) і здійснювалась з метою організації взаємодопомоги та допомоги “слабким” студентам з боку більш успішних у процесі сумісного розв’язання єдиного пізнавального завдання, що сприяло підвищенню ефективності навчальної роботи з технічного конструювання обох, оскільки сам факт допомоги іншому приводить до зростання самоповаги, віри у власні сили, позитивного ставлення до себе тощо.

Висновки. Підбиваючи підсумок, треба зазначити, що професійно-особистісні якості являють собою синтез природних (задатки) і набутих властивостей особистості, які не тільки виявляються, а й створюються у процесі конкретної практичної або теоретичної діяльності, отже, можуть бути розвинуті в процесі спеціально організованого навчання технічного конструювання.

Проведене дослідження не вичерпує порушеної проблеми. Перспективним може бути подальше вивчення питань диференціації підготовки студентів до технічного конструювання.

Література

1. Бенно А. Об организации групповой работы и выборе заданий для нее / А. Бенно // Советская педагогика и школа. – Тарту : ТГУ, 1972. – Вып. 6. – С. 93–104.
2. Дейниченко Г.В. Підготовка студентів природничо-математичних спеціальностей до технічного конструювання у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 “Теорія навчання” / Г.В. Дейниченко. – Х., 2009. – 20 с.
3. Дьяченко М.И. Психология высшей школы: особенности деятельности студентов и преподавателей ВУЗа / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Мн. : БГУ, 1993. – 319 с.
4. Загвязинский В.И. Теория обучения: современная интерпретация : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.И. Загвязинский. – М. : Академия, 2001. – 192 с.
5. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
6. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В.І. Лозова. – 2-ге вид., доп. – Х. : ОВС, 2000. – 164 с.
7. Портной Б.В. СКБ в педагогическом институте / Б.В. Портной // Вестник высшей школы. – 1969. – № 2. – С. 49–50.
8. Савельева Н.М. Группові форми навчальної діяльності як засіб підвищення ефективності загальнопедагогічної підготовки студентів педвузу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Теорія та історія педагогіки” / Н.М. Савельева. – Х., 1994. – 23 с.
9. Сластенин В.А. Профессиональная подготовка учителя в системе высшего педагогического образования / В.А. Сластенин. – М. : МГПИ им. Ленина, 1982. – 220 с.
10. Студенческое конструкторское бюро – перспективная форма организации научно-исследовательской работы студентов : сб. трудов / [ред. Н.С. Львов]. – М. : МИИТ, 1976. – 159 с.
11. Чередов И.М. Формы учебной работы в средней школе : книга для учителя / И.М. Чередов. – М. : Просвещение, 1988. – 160 с.
12. Якунин В.А. Педагогическая психология : учеб. пособ. / В.А. Якунин ; Европ. ин-т экспертов. – СПб. : Полиус, 1998. – 639 с.
13. Ярошенко О.Г. Педагогічні основи групової навчальної діяльності школярів на матеріалі вивчення хімії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.02 / О.Г. Ярошенко. – К., 1998. – 33 с.